

Dramatisk ökning av naturläkemedel och kosttillskott under 80- och 90-talen

■ Kost och hälsa har länge intresserat allmänheten, och under de senaste decennierna har även intresset för kosttillskott och naturläkemedel stadigt ökat. Marknadsföringen av dessa preparat har intensifierats, och idag är utbudet av dessa produkter stort. Under år 2000 såldes enbart i Sverige kosttillskott för 800 miljoner kronor och naturläkemedel för 1 100 miljoner kronor (källa, Hälsokostrådet).

Det är viktigt att läkare är medvetna om det utbredda användandet av kosttillskott och naturläkemedel, då framförallt de sistnämnda riskerar att ge upphov till interaktioner med receptbelagda läkemedel [1]. Interaktioner av detta slag har uppmärksammats av Läkemedelsverket under senare år. Studier från USA visar att det är vanligt bland personer som får en cancerdiagnos att de väljer att påbörja någon form av alternativ behandling. Detta genomförs parallellt med ordinarie medicinsk behandling och behandlande läkare informeras sällan [2].

Ökning kartläggs

Syftet med vår studie var att undersöka om det förelåg en ökad användning av kosttillskott och naturläkemedel i Sverige mellan 1980 och 1997 [3]. Vi ville även undersöka hur vanligt det var att använda dessa preparat i ett nationellt representativt urval. Motsvarande siffror för prevalens och trender har vi inte kunnat finna publicerade för något annat land i Europa.

Vår undersökning är baserad på data från tre nationellt representativa undersökningar av levnadsförhållanden (ULF) som genomfördes 1980–1981, 1988–1989 och 1996–1997 av Statistiska centralbyrån. Svarefrekvensen i respektive kohort var 86, 80 och 78 procent. De slutliga analyserna baserades på 38 594 deltagare i åldern 16–84 år (1980–1981 deltog 14 642 personer, 1988–1989 12 391 personer och 1996–1997 11 561 personer). I undersökningen fick deltagarna bland annat redogöra för om de använt kosttillskott och/eller naturläkemedel under de senaste två veckorna. För varje kohort har data samlats in under hela året. Därmed har hänsyn tagits till de variationer i konsumtionsmönstret som beror av årstiden. I de multivariata analyserna har vi inkluderat kön, ålder, socioekonomisk status, region, civilstånd och rökning.

Resultat visar ökning

I urvalet 1980–1981 uppgav 13 procent av männen att de använt kosttillskott de senaste två veckorna, motsvarande siffra

SAMMANFATTAT

Under de senaste decennierna har intresset för kosttillskott och naturläkemedel stadigt ökat.

Naturläkemedel riskerar att ge upphov till interaktioner med receptbelagda läkemedel.

Kvinnor och män i åldern 16–34 år samt 75–84 år konsumerar mest kosttillskott.

Kvinnor över 35 år och män över 55 år konsumerar mest naturläkemedel.

Under de 16 år som studien pågått har användningen av kosttillskott och naturläkemedel ökat statistiskt signifikant i alla regioner i Sverige.

var 14 procent 1988–1989 och 22 procent 1996–1997. Bland kvinnorna i urvalet var den självrapporterade användningen av kosttillskott i respektive kohort 23, 24 och 33 procent. För naturläkemedel var motsvarande siffror för män 2, 5 och 7 procent och för kvinnor 6, 11 och 14 procent i de olika kohorterna. Den ökade användningen av kosttillskott skedde framförallt 1988–1989 och 1996–1997 och var i storleksordningen 70 procent hos både kvinnor och män. Användningen av kosttillskott var relativt konstant 1980–1981 och 1988–1989, men under denna period skedde en kraftig ökning av naturläkemedelsanvändningen, med omkring 300 procent hos både män och kvinnor. Denna trend fortsatte under hela 1990-talet.

Den ökade användningen av kosttillskott och naturläkemedel var statistiskt signifikant i alla åldersgrupper, socioekonomiska grupper (förutom bönder) och regioner i Sverige.

De som konsumerar mest

De åldersgrupper som konsumerar mest kosttillskott är kvinnor och män i åldern 16–34 år samt 75–84 år. Bland naturläkemedelsanvändarna är det kvinnor över 35 år och män över 55 år som konsumerar mest av dessa preparat. Detta ålders-

beroende mönster har varit detsamma vid varje undersökningstillfälle. Bland kvinnor och män i åldern 25–44 år har andelen kosttillskottsanvändare nästan fördubblats mellan 1980 och 1997, från 15 procent till 28 procent användare. Det gäller även för män i åldersgruppen 55–64 år, där andelen konsumenter var 12 procent och har ökat till 21 procent. Under samma period har vi sett en ökning med mer än sex gånger i användningen av naturläkemedel hos män i åldern 35–44 år, från blygsamma 1 procent till 7 procent. Bland kvinnor har den största ökningen skett i åldersgruppen 16–44 år, från 3 till 10 procent användare.

Andelen kosttillskottsanvändare ökade mest bland kvinnliga och manliga arbetare från 16 till 25 procent. Dessa var tätt följda av manliga företagare samt mellan och högre tjänstemän.

Det var också bland mellan och högre tjänstemän som den största ökningen i användandet av naturläkemedel uppvisades: över sju gånger bland männen och nästan tre gånger bland kvinnorna. 1980 använde således 1 respektive 6 procent av de manliga och kvinnliga mellan och högre tjänstemännen naturläkemedel jämfört med 8 respektive 15 procent 1997.

Ökning i alla regioner

Under de 16 år som studien har pågått har användningen av kosttillskott och naturläkemedel ökat statistiskt signifikant i alla regioner i Sverige. Den största ökningen av användning av kosttillskott har skett bland män i den södra mellanbygden, från 9 till 20 procent användare. Denna region är tätt följd av män och kvinnor i norra glesbygden som har ökat sin användning från 10 till 20 procent bland männen och från 18 till 34 procent bland kvinnorna.

Användningen av naturläkemedel har ökat från 1 till 7 procent bland män i den norra tätbygden, och för kvinnor i den norra glesbygden från 4 till 12 procent. Denna ökade konsumtion av kosttillskott och naturläkemedel gör att dessa regioner nu har en konsumtionsnivå nästan som i Stockholm, som tidigare låg högst i landet.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis visar resultaten från undersökningarna att det har skett en kraftig ökning i användningen av kosttillskott och naturläkemedel i Sverige under de senaste två decennierna. De bakomliggande orsakerna till att allt fler personer väljer att börja använda dessa preparat är säkert många och skiftande. Det är viktigt att läkare är medvetna om hur vanligt förekommande konsumtion av dessa preparat är och att de är öppna för att diskutera dessa frågor med sina patienter.

Referenser

1. Ernst E. Harmless herbs? A review of the recent literature. *Am J Med* 1998;104:170-8.
2. Burstein HJ, Gelber S, Guadagnoli E, Weeks JC. Use of alternative medicine by women with early-stage of breast cancer. *N Engl J Med* 1999;340:1733-9.
3. Messerer M, Johansson S-E, Wolk A. Use of dietary supplements and natural remedies increased dramatically during the 1990s. *J Int Med* 2001;250:160-6.

Särtryck

Läkartidningen

Alla kroppens celler reagerar på olika signalämnen i omgivningen, ämnen som styr deras fundamentala livsprocesser.

Dessa ämnen kallas kollektivt tillväxtfaktorer. En serie i Läkartidningen 1995 om dem speglar tendenser i dagens medicinska forskning och pekar på några tillämpningsområden.

Området är i början av en snabb utveckling och många produkter är under utprövning för klinisk användning.

Häftet omfattar 12 artiklar på sammanlagt 56 sidor + färgomslag.

Priset är 90 kronor.

Tillväxtfaktorer

Beställer härmed.....ex
av "Tillväxtfaktorer"

.....
namn

.....
adress

.....
postnummer

.....
postadress

Insändes till Läkartidningen
Box 5603
114 86 Stockholm

Faxnummer: 08-20 74 35

www.lakartidningen.se
under särtryck, böcker